УДК 332.3; 631.95
JEL Classification Q57

Сидорук Борис
к.е.н., с.н.с., завідувач науково-технологічного відділу аграрної економіки,
інформаційно-аналітичної роботи, маркетингу і трансферу інновацій
Тернопільська державна сільськогосподарська дослідна станція ІКСГП НААН
м. Тернопіль, Україна
E-mail: b_sidoruk@ukr.net

ЕКОНОМІКО-ЕКОЛОГІЧНА ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ЗЕМЕЛЬНО-РЕСУРСНОГО ПОТЕНЦІАЛУ АГРАРНИМИ ФОРМУВАННЯМИ НА РЕГІОНАЛЬНОМУ РІВНІ

Анотація

Вступ. *Для подальшого розвитку сільського господарства і збільшення виробництва аграрної продукції велике значення має високоефективне використання землі та покращення її екологічного стану і продуктивності.*

Тому, прийняття ефективних управлінських рішень, що стосуються раціонального та екобезпечного землекористування, повинне базуватися на показниках системи комплексної еколого-економічної оцінки ефективності використання земельно-ресурсного потенціалу.

Методи. *Дослідження проводилися шляхом використання діалектичного методу пізнання дії економічних законів і системного підходу до вивчення економічних явищ і процесів, монографічного, економіко-статистичного, розрахунково-конструктивного та рядів динаміки – з метою оцінки ефективності використання земельно-ресурсного потенціалу сільськогосподарськими товаровиробниками; абстрактно-логічного методу – при здійсненні теоретичних узагальнень та формулювання висновків.*

Результати. *Здійснено еколого-економічний аналіз системи землекористування на регіональному рівні. Встановлено, що сучасне використання земельних ресурсів Тернопільської області не відповідає вимогам раціонального екологоорієнтованого землекористування, оскільки присутнє порушення екологічно допустимого співвідношення площ ріллі, природних кормових угідь і багаторічних насаджень, що негативно впливає на стійкість природних ландшафтів до техногенного навантаження.*

Загалом, прослідковується стійка тенденція до покращення економічної ефективності використання ресурсного потенціалу сільськогосподарських угідь Тернопільської області. Проте, інтенсивність і структура природокористування на даний час має бути обмежена і узгоджена з природоохоронними принципами і нормами діяльності на певних територіях.

Перспективи. *Проведена оцінка повинна стати одним з важелів нового економічного механізму, який буде забезпечувати збалансоване використання та відтворення земельних ресурсів на регіональному рівні.*

Науково обґрунтоване вивчення та практичне дослідження ефективності землекористування можуть стати надійною базою для розробки землеохоронних заходів, які б уповільнили негативний вплив на землекористування.

Ключові слова*: аграрне виробництво, аграрні формування, еколого-економічна ефективність, земельно-ресурсний потенціал, комплексна оцінка.*

Вступ. В світовій економіці завжди існувала проблема забезпечення ефективного використання природно-ресурсного потенціалу, вирішення якої забезпечило б максимальне задоволення потреб людини. Це особливо актуально в сфері забезпечення ефективного землекористування.

Таким чином, формування ефективного аграрного виробництва є сьогодні стратегічною метою нашої держави. Основою подальшого розвитку сільського господарства і збільшення виробництва аграрної продукції є високоефективне використання землі та покращення її

екологічного стану і продуктивності.

Для прийняття ефективних управлінських рішень, що стосуються раціонального та екобезпечного землекористування, особлива увага має приділятися формуванню системи комплексної оцінки ефективності використання земельно-ресурсного потенціалу.

В умовах деградації природних агроландшафтів, незавершеності ринкових реформ, нестабільності політичної і соціально-економічної ситуації в державі проблема оцінки ефективності використання земельно-ресурсного потенціалу аграрних формувань набуває особливої актуальності.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Численні дослідження, присвячені проблемі оцінки ефективності землекористування, показують, що дане питання є досить складним і багатогранним.

Дослідженню земельно-ресурсного потенціалу та його оцінці присвячені праці таких вітчизняних та зарубіжних науковців: Балацького О.Ф., Барановського В.А., Бриндзі З.Ф., Гофмана К. Г., Канторовича В.С., Нємчинова В.С., Нєкрасова В.С., Мельника Л.Г., Мінца А.А., Реймерса М.Ф., Струміліна С.Г., Третяка А.М., Федоренка М.П., Хвесика М.А. та ін. Проблемам комплексної еколого-економічної оцінки ефективного використання земельно-ресурсного потенціалу присвячені наукові праці таких вчених, як: Андрійчука В.Г., Борщевського П.П., Гнатковича О.Д., Горлачука В.В., Гуторова О.І., Данилишина Б.М., Дорогунцова С.І., Корчинської О.А., Саблука П.Т., Сохнича А.Я., Трегобчука В.М., Третяка А.М., Федорова М.М., Шкуратова О.І. та інших.

Проте, існує низка дискусійних питань, що стосуються насамперед дослідження еколого-економічної ефективності землекористування на регіональному рівні, визначення ролі та місця земельно-ресурсного потенціалу в системі забезпечення сталого розвитку регіону.

Мета. Метою роботи є теоретичне і наукове обґрунтування пріоритетних напрямків використання земельно-ресурсного потенціалу у контексті екологічно збалансованого розвитку аграрної галузі на регіональному рівні.

Для досягнення поставленої мети було визначено такі основні завдання:

- провести дослідження впливу інтеграційних та інтенсифікаційних процесів на стан і тенденції використання земельно-ресурсного потенціалу на регіональному рівні;
- обґрунтувати забезпечення екологічної рівноваги в природі та основні напрями використання сільськогосподарських земель аграрними формуваннями;
- визначити організаційно-економічні заходи в напрямку забезпечення еколого-економічної ефективності використання земельно-ресурсного потенціалу в господарствах Тернопільської області.

Методологія дослідження. Дослідження проводилися шляхом використання діалектичного методу пізнання дії економічних законів і системного підходу до вивчення економічних явищ і процесів, що передбачає досягнення збалансованості економічної вигоди та екологічної безпеки в землекористуванні; монографічного – під час опрацювання наукових публікацій з питань проведення оцінки використання земельно-ресурсного потенціалу в умовах діяльності суб'єктів різних форм власності й господарювання; економіко-статистичного – при обробці статистичних даних під час еколого-економічного аналізу сучасного стану й тенденцій використання земельних ресурсів у сільському господарстві Тернопільської області; розрахунково-конструктивного та рядів динаміки – з метою оцінки ефективності використання земельно-ресурсного потенціалу сільськогосподарськими товаровиробниками; абстрактно-логічного методу – при здійсненні теоретичних узагальнень та формулювання висновків.

Результати. Земля завжди була, є і буде обмеженим ресурсом. На основі використання земельних ресурсів формується продовольча, виробнича, експортна, природно-ресурсна та інфраструктурна складові збалансованого соціально-економічного розвитку країни.

Наявний земельно-ресурсний потенціал, якісні його параметри та раціональне поєднання в

процесі господарської діяльності є вихідною передумовою виробництва конкурентоспроможної сільськогосподарської продукції.

У сучасних складних економічних умовах державі важко забезпечити розвинене й просте відтворення родючості земельних угідь. Забезпечити останнє зможе тільки економічно сильний землевласник або землекористувач.

Тому, на сучасному етапі розвитку продуктивних сил регіональний підхід стає одним із визначальних для розкриття еколого-економічної сутності земельно-ресурсного потенціалу певної території та пошуку шляхів підвищення ефективності його використання, насамперед, на регіональному рівні

Згідно наведених цифрових даних, можна відмітити, що загальна площа сільськогосподарських угідь Тернопільської області станом на 01.01.2015 р. склала 1046,2 тис.га. Таким чином, високопродуктивні сільськогосподарські угіддя займають 75,7% території області, що свідчить про високий рівень сільськогосподарської освоєності земель (по Україні загалом сільськогосподарські угіддя складають 68,8% її площі) і значний потенціал для розвитку аграрної галузі. За результатами проведеного аналізу, можна відмітити також тенденцію до збільшення кількості орних земель за рахунок залучення до обробітку 1,1 тис. га перелогів, площа яких у 2014 р. складала 3,3 тис. га, а площа ріллі, відповідно – 856,1 тис.га (62 %) [10].

Проте, згідно з чинними нормами, площа розораності земель на рівні 60-80 % у загальній площі вважається несприятливою, виходячи із необхідності дотримання екологічних принципів, 25–60 – умовно сприятливою і менше 25 % – сприятливою [7; 9]. Висока розораність небажана, як з екологічної, так і з економічної точок зору, адже вона різко знижує природний потенціал території, робить її одноманітною і вузькоспеціалізованою.

Таким чином, сучасне використання земельних ресурсів Тернопільської області не відповідає вимогам раціонального екологоорієнтованого землекористування, оскільки присутнє порушення екологічно допустимого співвідношення площ ріллі, природних кормових угідь і багаторічних насаджень, що негативно впливає на стійкість природних ландшафтів до техногенного навантаження.

На кінець 2014 р. у користуванні сільськогосподарських підприємств у Тернопільській області було 525,1 тис. га земель (38,0 % від їх загальної кількості), лісогосподарських підприємств – 151,2 тис.га землі, підприємств промисловості, транспорту і зв'язку – 24,9 тис.га землі. Значну групу землекористувачів області становлять громадяни, які в 2014 р. мали у власності та користуванні 479,0 тис. га земель (34,6 % від загальної площі земель області) [2].

При цьому, на продуктивність земель впливає багато природних та антропогенних факторів. Так, особливості рельєфу Тернопільщини спричиняють поширення водної ерозії ґрунтів, якій піддається більше третини ґрунтів області. Близько 2 % сільськогосподарських угідь розташовані на схилах крутизною понад 10°, що потребує вилучення їх із сільськогосподарського використання.

Несприятливою природною властивістю ґрунтів даного регіону є їх кислотність. За даними агрохімічної паспортизації, проведеної Тернопільською філією ДУ «Держгрунтохорона» в 2014 р., 29,2 % обстежених земель мали кислу реакцію ґрунту.

Тому, інтенсивність і структура природокористування на даний час має бути обмежена і узгоджена з природоохоронними принципами і нормами діяльності на певних територіях [6; 8].

Для нинішнього етапу розвитку аграрної галузі України характерною є також діяльність потужних аграрних холдингів з доволі вузькою спеціалізацією галузі рослинництва, в основному зорієнтованого на виробництво зерна пшениці озимої, кукурудзи, соняшнику, сої та ріпаку. Агрохолдинги контролюють близько 9,0 млн. га орних земель, або 25 % сільськогосподарських угідь [5].

До того ж у структурі посівних площ різко скоротилась площа кормових культур, у т.ч. багаторічних трав, що є стабілізаторами родючості ґрунтів та підтримання балансу органічної речовини у ґрунті.

Така незбалансована структура посівних площ спричиняє дегуміфікацію ґрунтів, неконтрольований розвиток водної і вітрової ерозії, виснаження родючості ґрунтів, що супроводжується загалом деградацією земель сільськогосподарського призначення та зниженням продуктивності агроекосистем. Так, якщо посіви соняшнику або кукурудзи розміщуються на схилах більше 3°, то втрати ґрунту і гумусу становлять 125150 т/га і більше, тобто є катастрофічними для агроландшафту [11]. Компенсація цих негативних явищ потребує значних додаткових коштів, промислових ресурсів та енергії, що знижує конкурентоздатність сільськогосподарської галузі.

Загалом, займаючи 2,5 % сільськогосподарських угідь держави, Тернопільська область у 2015 р. за попередніми даними виробила 3,4 % валової продукції сільського господарства, у т.ч. рослинництва – 3,4 %, тваринництва – 3,3 %. У 2014 р. в Тернопільській області одержано валової продукції аграрного сектору (в постійних цінах 2010 р.) на суму 8165,4 млн. грн., що на 11,9 % менше, ніж у 2013 р. (табл. 1). При цьому, на 100 га сільськогосподарських угідь у 2015 р. було вироблено 841,1 тис. грн. валової сільськогосподарської продукції, що на 166,9 тис. грн., або на 24,8 % перевищує середній показник по Україні.

Таблиця 1

Виробництво валової продукції сільського господарства в Тернопільській області, млн. грн.*

Показники	Роки		2015р. до 2014р., у %
	2015	2014	
Усі категорії господарств			
Продукція сільського господарства	**8165,4**	**9169,4**	**89,1**
у тому числі			
продукція рослинництва	5807,7	6847,4	84,8
продукція тваринництва	2357,7	2322,0	101,5
Вироблено продукції			
на 1 особу, грн..	7620	8557	89,0
на 100 га сільськогосподарських угідь, тис. грн.	841,1	947,4	88,8

**Джерело: [12]*

Проаналізувавши виробництво основних видів сільськогосподарської продукції рослинництва в розрахунку на одну особу у 2015 р., в порівнянні з 2014 р., варто відмітити його зменшення практично по всіх культурах, крім плодів та ягід, по збору яких відбулося зростання на 8,2 % (табл. 2).

Таблиця 2

Виробництво основних видів сільськогосподарської продукції рослинництва в Тернопільській області в розрахунку на одну особу, кг*

Сільськогосподарські культури	Роки		Відношення 2015 р. до 2014 р., у %
	2015	2014	
Зернові культури	2059	2474	83,2
Цукрові буряки (фабричні)	680	1618	42,0
Картопля	869	1197	72,6
Овочі	239	253	94,5
Плоди та ягоди	66	61	108,2

**Джерело: [12]*

Проте, якщо проаналізувати зміни показників урожайності основних сільськогосподарських культур, які вирощуються в Тернопільській області, протягом останніх років, то загалом прослідковується стійка тенденція до її збільшення, що є свідченням покращення економічної ефективності використання ресурсного потенціалу сільськогосподарських угідь Тернопільської області (табл. 3). Так, у 2015 р. відбулося збільшення урожайності майже по всіх основних

сільськогосподарських культурах, порівняно з 2010 р., а по таких культурах, як соняшник і плоди та ягоди зростання досягло 95,9 і 282,4 %, відповідно. Проте, у 2015 р. порівняно з 2010 р варто відмітити зниження показників урожайності таких сільськогосподарських культур, як соя та кормові коренеплоди на 3,6 та 16,6 %, відповідно.

Таблиця 3

Динаміка показників урожайності основних сільськогосподарських культур у всіх категоріях господарств Тернопільської області протягом 2010–2015 рр., ц/га*

Сільськогосподарські культури	Роки						Відношення 2015 до 2010 р., %
	2010	2011	2012	2013	2014	2015	
Зернові та зернобобові культури – всього (у вазі після доробки)	27,7	41,0	43,9	46,7	55,4	49,7	179,4
Цукрові буряки (фабричні)	256	332	412	299	465	441	172,3
Соняшник	12,3	17,1	19,0	22,3	21,7	24,1	195,9
Соя	16,9	16,7	20,4	20,3	24,2	16,3	96,4
Ріпак – всього	18,1	19,9	23,5	26,1	33,7	31,8	175,7
Картопля	145	190	195	191	202	160	110,3
Овочі – всього	200	221	235	222	238	221	110,5
у т.ч. овочі відкритого ґрунту	193	212	225	210	226	206	106,7
Кормові коренеплоди, включаючи цукрові буряки на годівлю худоби	295	287	303	292	301	246	83,4
Кукурудза на силос і зелений корм	248	265	318	329	334	277	111,7
Однорічні трави на сіно	25,1	25,9	28,8	32,3	34,5	32,2	128,3
Багаторічні трави на сіно	28,4	28,6	31,9	35,5	37,0	37,3	131,3
Плоди та ягоди	32,4	47,2	77,2	100,2	116,4	123,9	382,4

**Джерело: [12]*

Слід відмітити те, що існує суттєва різниця у величині показників урожайності та їх зміні за роками між сільськогосподарськими підприємствами і господарствами населення. Так, сільськогосподарські підприємства досягли у 2015 р. вищих на 49–96 % показників урожайності таких культур, як зернові та зернобобові, цукрові буряки, соняшник та однорічні трави на сіно. Протилежна ситуація спостерігається за показниками урожайності овочів та кормових коренеплодів, де відмічаємо на 65-88 % більші показники у господарствах населення, ніж у сільськогосподарських підприємствах [4]. По інших культурах значення показників урожайності різняться менш суттєво. Проаналізовані показники вказують на переорієнтацію сільськогосподарських підприємств на інтенсифікацію виробничої діяльності і вкладення коштів у вирощування культур, які дають гарантовані прибутки, питання впровадження сівозмін і вирощування кормових культур їх мало цікавить.

Дане припущення підтверджується і динамікою зміни показників урожайності основних сільськогосподарських культур в Тернопільській області. Так, темпи зростання урожайності таких сільськогосподарських культур, як зернові та зернобобові, цукрові буряки, соняшник, ріпак, однорічні трави і плоди та ягоди у 2015 р порівняно з 2010 р. є набагато вищими у сільськогосподарських підприємствах, порівняно з господарствами населення. При цьому, варто відмітити значне зростання показників урожайності плодів та ягід за період 2010-2015 рр., як у сільськогосподарських підприємствах (з 11,1 до 137,8 ц/га), так і у господарствах населення (з 38,4 до 119,9 ц/га) [4].

Основні результати діяльності сільськогосподарських підприємств в галузі рослинництва Тернопільської області представлено у вигляді наступної таблиці (табл. 4).

Таблиця 4

Основні економічні результати виробництва сільськогосподарськими підприємствами Тернопільської області основних видів продукції рослинництва в 2015 р.*

Види продукції	Чистий дохід від реалізації сільськогосподарської продукції та послуг, млн. грн.	Фінансовий результат від реалізації сільськогосподарської продукції та послуг, млн. грн.	Рівень рентабельності (збитковості) виробництва сільськогосподарської продукції та послуг, %	Рівень рентабельності (збитковості) виробництва сільськогосподарської продукції та послуг у 2014, %
Рослинництво і тваринництво	**8982,5**	**2601,0**	**40,8**	**21,1**
Рослинництво	**7662,2**	**2313,6**	**43,3**	**23,4**
Зернові та зернобобові культури	4294,9	1249,4	41,0	27,2
Насіння соняшнику	485,8	191,7	65,2	42,9
Ріпак	1119,9	401,8	55,9	32,5
Цукрові буряки (фабричні)	212,2	66,3	45,4	6,6
Картопля	111,1	22,4	25,3	–5,2
Овочі відкритого ґрунту	14,0	2,9	26,6	6,9

**Джерело: [3]*

Як свідчать цифрові дані подані у таблиці, в 2015 р., порівняно з 2014 р., спостерігається покращення економічних показників діяльності сільськогосподарських підприємств у галузі виробництва рослинницької продукції. Найкращі показники економічної ефективності підприємства отримали у галузі виробництва цукрових буряків (зростання рівня рентабельності на 38,8 %), картоплі (зростання на 30,5 %) ріпаку (зростання на 23,4 %), насіння соняшнику (зростання на 22,3 %). Найвищий рівень рентабельності спостерігається у галузі виробництва насіння соняшнику (середній показник в області сягає рівня 65,2 %), що пов'язано із сприятливою ціновою ситуацією на світовому ринку даного виду сільськогосподарської продукції.

Таким чином, досягнення високого рівня ефективності використання природно-ресурсного потенціалу області є необхідним фактором для забезпечення самодостатності регіону через узгодження загальнодержавних інтересів та економічних пріоритетів з регіональними і місцевими; раціонального розміщення продуктивних сил, реалізації переваг територіального поділу праці; створення нової системи управління різними секторами економіки; стимулювання надходження фінансових ресурсів, приватних інвестицій у райони, які забезпечують зростання економіки регіону; активізації розвитку депресивних районів [1]. Проте, економічне зростання повинно опиратися на екологічні фактори впливу і при оцінці загальної ефективності використання природно-ресурсного потенціалу регіону необхідно враховувати вплив господарської діяльності на стан навколишнього природного середовища в довготривалій перспективі, а також якість життя населення, яке проживає на даній території.

Висновки і перспективи. Регулювання напрямків використання земельно-ресурсного потенціалу в сільськогосподарській галузі з метою подальшого його розвитку має стати першочерговим завданням держави і бути спрямоване на забезпечення збалансованого та ефективного використання всіх категорій земель, на охорону земель шляхом нормативно-правового забезпечення, адміністративного та економічного впливу. Одночасно з цим кожне аграрне формування повинно ефективно використовувати землю, підвищувати її родючість, не допускати ерозії ґрунтів, заболочування, заростання бур'янами і т.д.

Узагальнюючи сказане вище, можна сформулювати пропозиції по організації ефективного використання та охорони земельних ресурсів сіль- ськогосподарського призначення, а також відтворення і підвищення їх родючості:

1) необхідно розробити та впровадити стратегічні напрямки збереження і відтворення земельних ресурсів на регіональному рівні з врахуванням локальних факторів впливу;

2) розробити і реалізувати проекти землеустрою в напрямку удосконалення землекористування, забезпечення відновлення і збереження корисних властивостей земель сільськогосподарського призначення;

3) удосконалити систему моніторингу земельних ресурсів з метою попередження та ліквідації негативних соціально-економічних наслідків антропогенних впливів;

4) забезпечити можливість впливу місцевих органів влади на землекористувачів з метою усунення порушень в галузі використання і охорони земель сільськогосподарського призначення.

Проведена оцінка повинна стати одним з важелів нового економічного механізму, який буде забезпечувати збалансоване використання та відтворення земельних ресурсів.

Науково обґрунтоване вивчення та практичне дослідження ефективності землекористування можуть стати надійною базою для розробки землеохоронних заходів, які б уповільнили негативний вплив на землекористування.

Список використаних джерел

1. Горбач, Л.М. Природно-ресурсний та економічний потенціал регіону: поняття та особливості / Л.М. Горбач, Н.В. Вишневська // Фінансова система України. Збірник наукових праць. – Острог: Видавництво Національного університету "Острозька академія", 2008. – Випуск 10. – Ч.3. – С. 88–95.

2. Довкілля Тернопільщини за 2014 рік: статистичний збірник / за ред. Грищук Т.М. – Тернопіль: ГУС в Терноп. обл., 2015. – 143 с.

3. Економічні результати сільськогосподарського виробництва у 2015 році (попередні дані): експрес-випуск / за ред. Грищук Т.М. – Тернопіль: ГУС в Терноп. обл., 2016. – 3 с.

4. Збір урожаю сільськогосподарських культур, плодів, ягід та винограду за 2015 рік: : статистичний бюлетень / за ред. Савчук В.І. – Тернопіль: ГУС в Терноп. обл., 2016. – 107 с.

5. Кропивко, М.Ф. Організація та планування комплексного розвитку агропромислового виробництва і сільських територій в умовах децентралізації владних повноважень / М.Ф. Кропивко // Економіка АПК. – 2014. – № 7. – С. 109–121.

6. Мельник, Л.Г. Екологічна економіка / Л.Г. Мельник. – [3-тє вид., випр. і допов.]. – Суми : ВТД «Університетська книга», 2006. – 367 с

7. Морозов, В.В. Геоінформаційні системи в агросфері: Навч. посібник / В.В.Морозов, К.С. Лисогоров, Н.М. Шапоринська. – Херсон: Вид-во ХДУ, 2007. – 223 с.

8. Руденко В.П. Географическое разнообразие природно-ресурсного потенциала регионов Украины : монография / Руденко В.П. – Красноярск: КГТЭИ, 2007. – 168 с.

9. Сидорук, Б.О. Оптимізація частки енергомістких сільськогосподарських культур в структурі посівних площ регіону / Б.О. Сидорук // Інноваційна економіка. – 2015. – № 1 (56). – С. 114 – 120.

10. Сільське господарство Тернопільської області за 2014 рік. Статистичний збірник / за ред. Кирича В.Г.. – Тернопіль : Тернопільське ГУС, 2015. – 216 с.

11. Тараріко, О.Г. Збалансоване управління природно-ресурсним потенціалом агросфери України за принципами конвенцій Ріо / О.Г. Тараріко, О.В. Сиротенко, Т.В. Ільєнко, Т.Л. Кучма // Агроекологічний журнал. – 2015. – №1. – С. 21–38.

12. Тернопільщина-2015: статистичний бюлетень / відп. за вип. Грищук Т.М. – Тернопіль: ГУС в Терноп. обл. 2016. – 55 с.

Sydoruk Borys
Ph.D. (Economics), Senior Research Fellow, Head of the Scientific and Technological Department
of Agricultural Economics, information-analytical, marketing and innovation transfer
Ternopil state agricultural experimental station of Institute of feed research and agriculture
of Podillya of NAAS,
Ternopil, Ukraine
E-mail: b_sidoruk@ukr.net

ECONOMIC AND ECOLOGICAL ASSESSMENT OF EFFICIENCY OF USE OF LAND RESOURCE POTENTIAL OF AGRARIAN FORMATIONS AT REGIONAL LEVEL

Abstract

Introduction. *A highly effective use of the land and improve its ecological condition and performance has great importance for further development of agriculture and increase in agricultural production.*

Therefore, acceptance of effective management decisions concerning the rational and ecological safety land use should be based on the performance of system of the complex ecological and economic evaluation for efficient use of land resource potential.

Methods. *Research is conducted by use of the dialectical method of knowledge of the economic laws and systematic approach to the study of economic phenomena and processes, monographic, economical and statistical, cash and constructive of dynamics series - to assess the for efficient use of land resource potential of agricultural producers; abstract and logical method - in the implementation of theoretical generalizations and formulation of conclusions.*

Results. *Ecological and economical analysis of system of land use at the regional level is carried out. It is established that the modern land use of Ternopil region does not meet the ecologically rational land use, because ecologically allowable ratio of arable land, natural forage lands and perennial plants, that negatively affects the stability of natural landscapes to technogenic load is present a violation.*

Overall, a steady tendency to improve the economic efficiency of resource potential of agricultural lands in Ternopil region is traced. However, the intensity and structure of nature at this time should be limited and consistent with the environmental principles and norms of activity on a particular area.

Discussion. *The assessment should become one of the levers of the new economic mechanism that will ensure balanced use and restoration of land resources at the regional level.*

Scientifically substantiated study and practical research of efficient use of land use can become a reliable basis for the development measures for land protection that would have slowed the negative impact on land use.

Keywords: *agricultural production, agricultural formations, ecological and economic efficiency, land and resource potential, comprehensive evaluation.*

References

1. Horbach, L.M., & Vyshnevska, N.V. (2008). Pryrodno-resursnyi ta ekonomichnyi potentsial rehionu: poniattia ta osoblyvosti [Natural resource and economic potential of the region: the concept and features]. *The financial system of Ukraine. Collection of scientific papers, 10, 3,* 88–95.

2. Hryshchuk, T.M. (Ed.). (2015). *Dovkillia Ternopilshchyny za 2014 rik: statystychnyi zbirnyk* [Environment of Ternopil region for 2014: Statistical Yearbook]. Ternopil: HUS v Ternop. obl.

3. Hryshchuk, T.M. (Ed.). (2016). *Ekonomichni rezultaty silskohospodarskoho vyrobnytstva u 2015 rotsi (poperedni dani): ekspres-vypusk* [The economic results of agricultural production in 2015 (preliminary data): rapid edition]. Ternopil: HUS v Ternop. obl.

4. Savchuk, V.I. (Ed.). (2016). *Zbir urozhaiu silskohospodarskykh kultur, plodiv, yahid ta vynohradu za 2015 rik: : statystychnyi biuleten* [Harvesting of agricultural crops, fruits, berries and grapes for 2015:: Statistical Bulletin]. Ternopil: HUS v Ternop. obl.

5. Kropyvko, M.F. (2014). Orhanizatsiia ta planuvannia komp¬leksnoho rozvytku ahropromyslovoho vyrobny¬tstva i silskykh terytorii v umovakh detsentrali¬zatsii vladnykh povnovazhen [Organization and planning of comprehensive development of agricultural production and rural areas in conditions of decentralization of powers]. *Ekonomika APK, 7,* 109–121.

6. Melnyk, L.H. (2006). *Ekolohichna ekonomika* [Ecological economics]. Sumy : VTD «Universytetska

knyha».

7. Morozov, V.V., Lysohorov, K.S., & Shaporynska, N.M. (2007). *Heoinformatsiini systemy v ahrosferi: Navch. posibnyk* [Geoinformation systems in the agricultural sphere: Manual]. Kherson: Vyd-vo KhDU.

8. Rudenko, V.P. (2007). *Geograficheskoye raznoobraziye prirodno-resursnogo potentsiala regionov Ukrainy : monografiya* [The geographical diversity of natural-resource potential of the regions of Ukraine: Monograph]. Krasnoyarsk, Russia: KGTEI.

9. Kyrych, V.H. (Ed.). (2015). *Silske hospodarstvo Ternopilskoi oblasti za 2014 rik. Statystychnyi zbirnyk* [Agriculture of Ternopil region in 2014. Statistical Yearbook]. Ternopil: HUS v Ternop. obl.

10. Sydoruk, B.O. (2015). Optymizatsiia chastky enerhomistkykh silskohospodarskykh kultur v strukturi posivnykh ploshch rehionu [Optimizing the structure of energy-intensive agricultural cropping at the regional level]. *Innovative economy, 1 (56),* 114–120.

11. Tarariko, O.H., Syrotenko, O.V., Ilienko, T.V., & Kuchma, T.L. (2015). Zbalansovane upravlinnia pryrodno-resursnym potentsialom ahrosfery Ukrainy za pryntsypamy konventsii Rio [Sustainable management of natural resource potential of agrosphere of Ukraine on the principles of the Rio Conventions]. *Agroecological magazine, 1,* 21–38.

12. Hryshchuk, T.M. (Ed.). (2016). *Ternopilshchyna-2015: statystychnyi biuleten* [Ternopil 2015: Statistical Bulletin]. Ternopil: HUS v Ternop. obl.